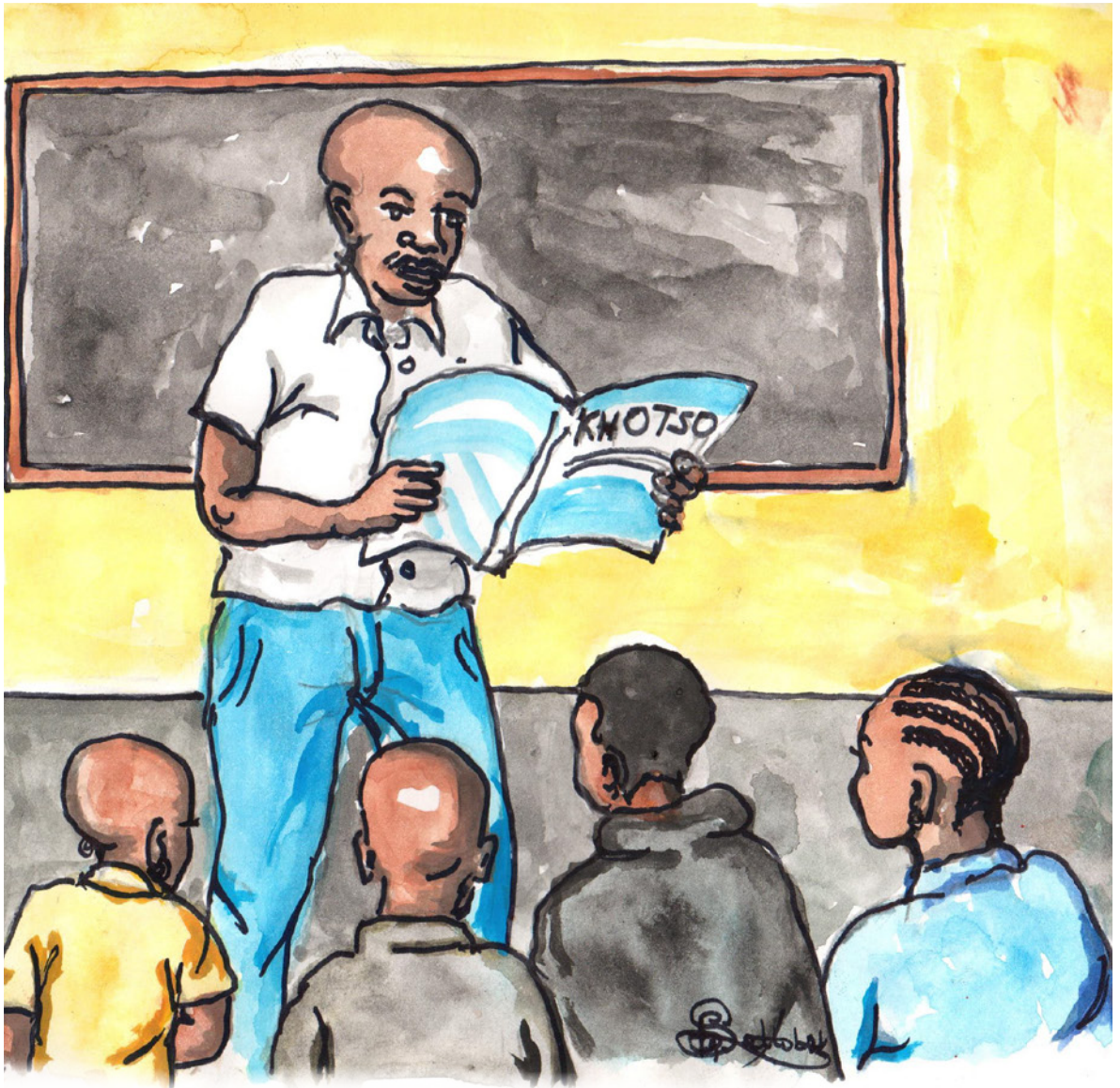

NGOAN' A KHOTSO HA A
LEBALE TSA KHOTSO

Lesotho Distance
Teaching Centre

United Nations
Educational, Scientific and
Cultural Organization

APCEIU

Asia-Pacific Centre of
Education for International Understanding
under the auspices of UNESCO

NGOAN'A KHOTSO HA A
LEBALE TSA KHOTSO

Lesotho Distance Teaching Centre

Ngoan'a khotso ha a lebale tsa khotso

'Mathato Lefoka (LDTC)

Vitalis Mokete (LDTC)

'Mateboho Lihaba (LDTC)

'Mamateka Lehohla (LDTC)

Neo Motlalane (LDTC)

Tema Justice (LDTC)

'Mpeoane Molatelle (LDTC)

'Makopo Lechesa (LDTC)

'Mamakopoi Griffiths (LDTC)

Mosele Moleko (LDTC)

Liemiso Bolofo (LDTC)

'Mampho Motlamelle (LDTC)

Seboku Tšehloane (NCDC)

'Matumele Letela(LDTC)

Makhetha Tšephe(Ratau P. S)

'Mapheello Mahlatsi(PEMCOS)

Sr. Alice Tšolo(GSS)

'Mathapelo Pheko (LGGA)

Tšepo Hlasoa (LCS)

'Mamakhethe Phomane (LANFE)

Tse Ka hare

Liteboho	6
Selelekela	8
Ithute ho phelisana le batho	10
Khohlano	12
Itlhatlhobe ka botšepahi	14
E rarolle pele e fetela baneng	16
Ha re phehelleng khotso	18
Ruta ba bang ka litaba tsa khotso	20
Ha Ba kenyelletsoe le bona	22
Khotso khaitseli ea Moshoeshoe	24
Letšoele le beta poho	26
Iketsetse sebaka sa tšebetso se mofuthu	28

Sebetsa litaba ka toka	31
Ba bohlokoa sechabeng	34
Ha re sebetseng ka kutloano	36
Phetha boikarabello ba hau	38
Ha re ba bontšeng lerato	41
Bohle rea hlokana	44
Itlhahanele	46
Tseba melao le bohlokoa ba thuto	48
Li rarolle hang-hang	50
Bopa khotso	52
Ngoana khotso ha a lebale tsa khotso	55

| Liteboho

Liteboho tse khethehileng li lebisoa ho bohle ba kentseng letsoho hore buka ena e hlahisohe. Bona ke ba latelang:

Asia-Pacific Center of Education for International Understanding (APCEIU) ka 'muso oa Korea Boroa e thusitseng ka lichelete hore buka ena e hatisoe.

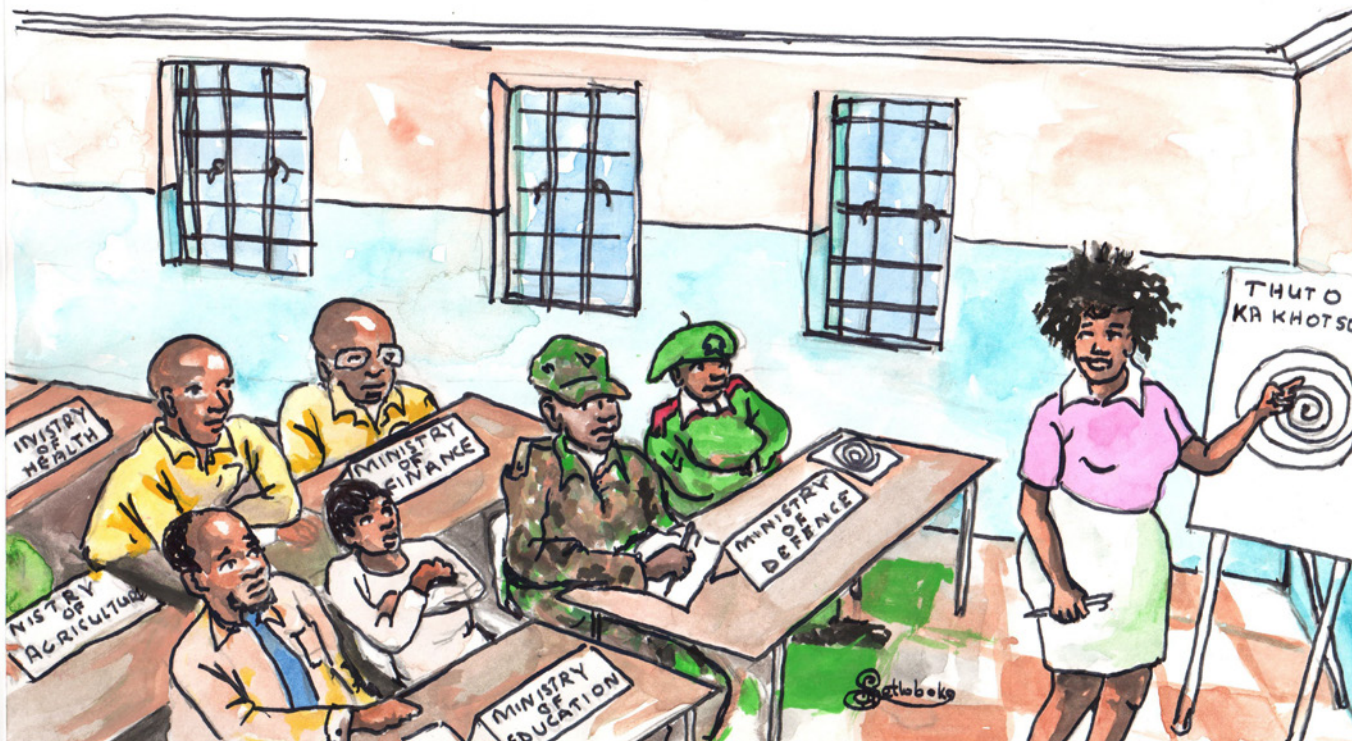
Bangoli ba lipale tsena e leng liofisiri tsa litsi tsa Thuto ea kantele ho Sekolo, Setsi sa Tlhophiso ea Manane a thuto, le matichere a likolo tsa mathomo.

E hlophisitsoe ke :

Nomsa Mpalami

Ba ntlafalitseng lipale :

Bangoli ba meqoqo

Ba e hlahlobileng ke : 'Mathato Lefoka (LDTIC)
 'Mamosebetsi Matla (LDTIC)
 'Mateboho Lihaba (LDTIC)
 Moresi Theletsane (LDTIC)
 Tseleng Mosehle (NCDC)

E thaepiloa ke : Neo Motlalanane
Litšoantšo ka : Hape Setloboko

Copyright © 2017 APCEIU
E hatsitsoe ke APCEIU

Selelekela

Bangoli ba meqoqo ena ba e ngotse kamor'a thupelo ea Thuto ea Khotso (Peace Education Workshop) e neng e tšoaretsoe Maseru ka la 12 ho isa la 14 Phupu 2017. Taba-kholo thupelong ena, e ne e le ho rupela liofisiri ka mekhoha e fapaneng ea ho rarolla likhohlano ka khotso. Bangoli ba ile ba utloa ho hlokahala hore ba arolelane le batho bohle seo ba ithutileng sona thupelong eo ka mokhoa oa meqoqo. Ho feta moo, ba ne ba batla ho nka karolo ho fetisa molaetsa oa tšepo oa hore bohle re ka atleha ho fokotsa lintoa le lipolaeano, haeba re latela methati e nepahetseng ea ho rarolla likhohlano.

Sehlooho sa buka ena ke **“Ngoan’a khotso ha a lebale tsa khotso”**. Haesale Basotho e le sechaba se phelisanang ka khotso. Ba ne ba kopanela mosebetsi ka ho etsa matsema. Sepheo sa matsema e ne e le ho matlafatsa kutloano, lerato le tlhomphano kahare ho sechaba. Leha ho le joalo, morao tjena lintho li fetohile. Batho ba se ba arohantsoe ke ho se tšoane bolumeling, lipolotiking joalo-joalo.

Ka hona, meqoqo e ka bukeng ena e tla thusa batho bohle hore ba hlokomele hore ho ka etsahala hore re fapane ka maikutlo, empa seo

ha ea lokela ho ba sesosa sa lintoa le lipolaeano. Ho feta moo, bohle re lokela ho elelloa hore ho phelisana ka khotso ke ntho ea bohlokoa. Ke 'nete hore ka lebaka la ho se phethahale, ho ka etsahala hore ho be le likhohlano kapa ho se utloisisane, ekaba lipakeng tsa litho tsa malapa, basebetsi 'moho kapa bahaisane. Taba ea bohlokoa ke hore na re nka mehato e fe ha khohlano e se e le teng. Na re emela hore khohlano e hole ho fihlela ho se ho se bobebe ho e rarolla? Kapa re nka khato hang-hang?

Baheso, ho phelisana ka khotso ho ka ntlafatsa bophelo ba rona, malapa a rona esita le naha ka kakaretso. Ka hona kamehla ha re nahaneng ka melemo e tlosoang ke ho phelisana ka khotso le batho ba bang, esita le hona ho phehella khotso hohle moo re leng hona teng. Se ke oa emela hore khohlano e hole ho fihlela ho se ho se bobebe ho e rarolla. Nka boikarabello hang-hang ho lokisa litaba esale qalong.

Ho phelisana ka khotso ho bolela ho amohelana leha re fapana ka maikutlo le chebelo-pele. Seo re ka se bontša ka hore re hlomphane, re mamellane, re ikokobetse, re ratane, re utloelane-bohloko hape re tsotellane. Libopeho tsena li ka re thusa hore re phelisane ka khotso kamehla.

Ka hona rea ipiletsa re re “Sekoele Basotho”, ho sa lekane ka lintoa le likhohlano tse sa hlokahaleng ekaba malapeng, metseng le likerekeng. Kamehla ha re hopoleng hore re bana ba khotso, 'me re se lebale tsa khotso.

Rea tšepa hore u tla thabela ho bala meqoqo e ka bukeng ena, ho ithuta hore na ke lintho li feng tse bakang likhohlano, le hore na re li rarolla ka khotso joang.

Ithute ho phelisana le batho

Thuto ea khotso ke thuto ea bohlokoa e thusang batho ho phela ‘moho. Thuto ena e ntlafatsa tsebo ea batho tabeng ea ho utloisisana, ho amohela litloaelo le lintho tseo ba lumelang ho tsona. Mohlala: haeba motseng ho ena le karolo e ‘ngoe ea sechaba e lumelang meetlong kapa tumelong e itseng, bohle re lokela ho ba hlomphele tumelo ea bona, haholo haeba e se lintho tse ka behang bophelo ba batho ba bang tsietsing.

Mothehi oa sechaba sa Basotho, Morena Moshoeshe o ne a tumme ka ho rata khotso. Basotho ba bile ba hapella puo ea hae e reng, “U ka nketsang ha e ahe motse, motse ho ahoa oa morapeli” puong ea bona. Ke ka puo ena ea Morena Moshoeshe sechaba sa Basotho se ileng sa tuma ka ho ba sechaba sa khotso.

Thuto ea khotso le eona e hatella haholo ho ruta batho ka mekhoa ea ho amohela ho se tšoane ha bona, ekaba lipolotiking,

bolumeling le meetlong. Ho hlompha batho ho sa tsotellehe maemo a bona a fapaneng a mosebetsi kapa a thuto, esita le ho amohela ho se lekane ha bona ka lilemo. E fetola litloaelo tseo ba nang le tsona tse sa nepahalang, ebile e ruta batho ho itšoara ka tsela e ke keng ea luka khotso. E ka boela ea fokotsa litumelo tse se nang motheo tse kang, ho lumela hore maqhekoana a loea hoo a beng a bolaoe libakeng tse ling.

Liemiso Bolofo, LDTTC Thaba-Tseka

Khohlano

Ke mang?

- + Ke khohlano
- + ke teng kamehla
- + Ke hlokisa batho khotso
- + Ke baka lintoa le lipolaeano

Nka rarolloa joang?

- + Ka ho fumana sesosa sa bo teng ba ka
- + Ka ho lumella lipuisano pakeng tsa mahlakore a amehang
- + Ka ho ba le boikokobetso, mamello le kutloelo-bohloko
- + Ka ho tšoarelana le ho boelana.

U ntsebile joale ebile oa tseba na nka rarolloa joang, khotso le nala lia rena joale ke thabo feela.

'Mapheello Mahlatsi, PEMCOS Maseru

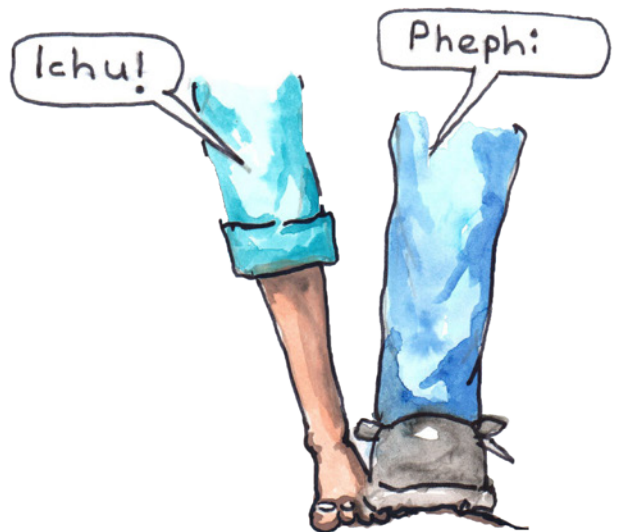
Itlhatlhobe ka botšepahi

Likhohlano kapa ho siteloana ho tla lula ho le teng moo ho pheloang 'moho. Taba-khoho ke hore na re itšoara joang ha likhohlano li le teng.

*Na oa lumela hore u ka ba sesosa
sa khohlano?*

*Na u etsa boiteko ba ho rarolla
khohlano kapa u lebella hore e be
e mong ea nkang bohato pele?*

Batho bohle rea fosetsana ebile rea siteloana ka lebaka la ho se phethahale. Ho ka etsahala hore

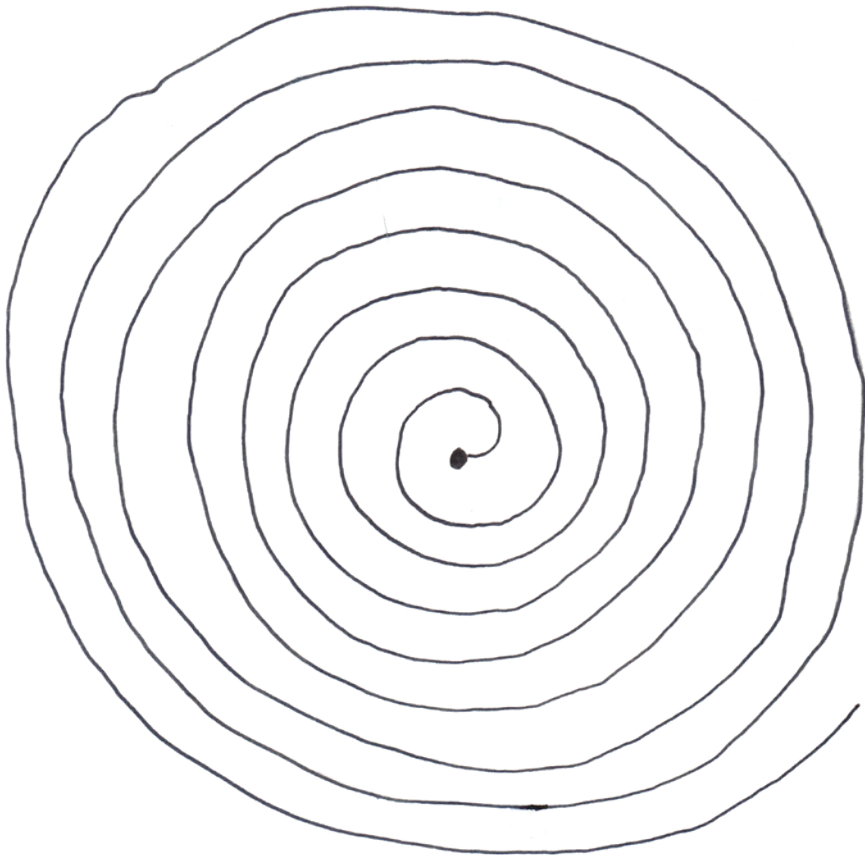

motho a hate e mong torong e be eo o re “ichuuu”! Ea hatileng e mong o lokela hore “phephi”. Ho etsa joalo ho bontša boikokobetso. Boikokobetso bo ka re thusa hore mahlakore ‘ohle a lule a le malala-a-laotsoe bakeng sa ho rarolla likhohlano ha li le teng.

Ho nahanisisa ka lipotso tse ka holimo, ho ka u thusa hore u etse liphetofo kapa u ntlafatse moo ho hlokahalang mekhoeng eo u rarollang litaba ka oona ha ho na le likhohlano.

Tšepo Hlasoa, LCS Maseru

*E rarolle pele e
fetela baneng*

Khohlano ke kamano e pakeng tsa mahlakore a mabeli kapa ho feta a nang le maikutlo kapa litaba-tabelo tse sa tšoaneng. Ha khohlano e le teng hangata khotso e ea senyeha, 'me ha ho se methati e nkoang ho e rarolla, ka nako e 'ngoe ho ba le lintoa tseo ho ka etsahalang hore li qetelle ka lipolaeano.

Khohlano e ka qala e le nyenyane haholo, 'me ha e sa rarolloe ka mekhoha e nepahetseng e sa le qalong, e ka kekela ho fihlela e ama batho ba bang. Mohlala: khohlano pakeng tsa banyalani e ka fetela baneng 'me ea ama bophelo ba bona ka kakaretso hoo ekareng ha ba hola ba nahana hore likhohlano ke tsela e molemo ea ho phelisana le batho ba bang. E ka boetse ea baka likarohano ka malapeng, lipakeng tsa bana le batsoali le pakeng batsoali ka bobeli.

Kamehla ha khohlano e le teng ha re khethe re be re sebelise mekhoha e nepahetseng ea ho e rarolla pele e ka hola hoo ho ka bang thata ho e rarolla.

'Mamakhethe Phomane, LANFE Maseru

Ha re phehelling khotso

Ho phelisana ka khotso
ke ntho e monate e bileng e leng
bohlokoa bophelong. Moo khotso e
leng teng moruo o hola ka potlako

‘me bohle ba lula ba khotsofetse. Leha ho le joalo, moo batho ba phelang hammoho ho lula hona le likhohlano kaha batho re na le maikutlo a fapaneng le ho se shebele litaba ‘moho. Ha khohlano e le teng e lokela hore e rarolloe kapele.

Hana ke mekhoha efe e sebelisoang ho rarolla khohlano ha e le teng?

Mekhoa e mengata, ‘me mokhoa ka mong o sebelisoa ho latela boemo le botebo ba khohlano. Mekhoa ena ke e joaloka :

- lipuisano
- tšoarelano
- ho kena lipakeng le e meng.

Hangata ha batho ba qabane ho hlokahala hore ba lokise litaba empa moo ebang ha ho be le tharollo, ho hlokahala mokena-lipakeng ea ka mamelang se bakileng qabang kapa hona ho se utloisisane lipakeng tsa mahlakore a mabeli. Ha a se a ithutile litaba ka mahlakore ‘ohle a amehang, eba joale o thusa mahlakore ka bobeli hore a lule fatše, a buisane ho fihlela tharollo le ho tšoarelana. Hona ke ho bontša hore batho rea hlokana bophelong le pabalong ea khotso.

Seboku Tšehloane, NCDC Maseru

Ruta ba bang ka litaba tsa khotso

Kahare ho naha ea Lesotho, ho na le liketsahalo tse ngata tse bontšang hore ho phelisana ka khotso e sa ntse e le bothata. Mohlomong

lebaka ke hore ba bang ha rea ba le menyetla ea ho fumana lithuto tse fanang ka malebela a ho rarolla likhohlano ka tsela ea khotso.

Thuto ea khotso e bohlokoa hobane ke ka eona batho ba ka tsebang ho rarolla likhohlano. Khothaletso ke hore bohle ba nang le tsebo ka litaba tsena, re sebeliseng mekhoha e fapaneng ea ho li fetisetsa sechabeng sohle sa Basotho. Ekaba ka lipitso, lieea-le-moea, lithelefishini, lipuisano tsa sechaba tse bulehileng, le tse ling.

Batho bohle ha re nkeng monyetla oa hore moo ho buoang ka litaba tsa khotso, re nke monyetla oa ho li mamela, ho ithuta tsona le ho li fetisetsa ho batho ba bang.

‘Mamateka Lehohla, LDTC maseru

Ha Ba kenyelletsoe le bona

Ho na le mekhoha e fapakaneng ea ho laola likhohlano. O mong ke ho qoba likhohlano pele li ka etsahala ka ho ntlafatsa mecha ea lipuisano. Puisano ea hlokahala, haholo nakong eo ho etsoang liqeto, e le hore mahlakore 'ohle a fihlele tumellano. Lebaka ke hore ka nako e 'ngoe, liqeto tse etsoang li ka utloisa ba bang bohloko haeba ba qheletsoe kathoko ha li etsoa.

Bana le bona, ba lokela hore ba kenyelletsoe liqetong tse kholo tsa lelapa. Mohlala: haeba lelapa le lokela ho etsa qeto ea ho fallela sebakeng se seng ka lebaka la mosebetsi, bana lokela ho kenyelletsoa lipuisanong pele ho ka etsoa qeto.

Re lokela ho fa batho bohle monyetla ekaba malapeng, metseng le mesebetsing e le hore ba kenye letsoho ha ho etsoa liqeto. Ho koalla maikutlo a ba bang kante ho ka baka likhohlano tseo qetellong li ka bakang lintoa.

'Mampho Motlamelle, LDTC Berea

Khotso khaitseli ea Moshoeshoe

Ho na le ketso e khopo e neng e etsahala mehleng ea Morena Moshoeshoe oa pele, e leng ea ho ja batho ba bang. Mehleng ea morao tjena teng ho tloaelehile taba ea lirtlo, moo batho ba bolaoang, e be ho nkoa likarolo tsa ‘mele ea bona ho etsoa meriana ka tsona. Liketso tsena, ke tseo re nkang li sa amohelehe hohang sechabeng. Ka hona re lokela ho fumana litsela le mekhoha ea ho li rarolla.

Maamong a tjena ho hlokahala hore ho hloauoe lintho tse bakang liketso tse joalo, e be joale ho batloa litsela tse ncha tsa ho li rarolla. Mokhoa ona o bitsoa “tharollo ea likhohlano”. Ak’u ikutloele hore na Morena Moshoeshoe oa pele eena o ile a sebetsana joang le qholotso eo a neng a tobane le eona ea malimo.

Mehlang ea Morena Moshoeshoe oa Pele ho ne ho ena le malimo ka lebaka la tšala. A ne a qetile sechaba sa Basotho esita le lichabana tse ling. Malimo ana a ne a tsoma batho joaloka liphoofole, hoo a ileng a qetella a bolaile le eena ntat'a moholo-holo oa Morena Moshoeshoe oa Pele e leng Morena Peete.

Moshoeshoe o ile a utloa bohloko haholo ke taba eo. Leha ho le joalo ha a ka a iphetetsa ketsahalong eo. Ho ena le hoo, o ile a hlabela malimo likhomo hore ba je, a ba a ba tlotsa limpa ka mosoang hoba a ne a re ke mabitla a baholo-holo ba hae. O ile a boela a ba fa masimo hore ba leme

ba tlohele ho ja batho a ba a ba amohela pusong ea hae. O ne a rata khotso hoo a neng a e bitsa khaitsetli ea hae.

Ka mokhoa o tšoanang Basotho ke sechaba sa khotso. Ba e bontša ka ho tšoarana ka matsoho le ka lepetjo la khotso le reng: Khotso, Pula, Nala. Basotho, ho bohlokoa ho nahana ka ho teba mekhoa eo re ka ntšang ka metso litloaelo kapa liketso tse mpe joalokaha Moshoeshoe a ile a etsa.

Justice Tema, LDTC Maseru

Letšoele le beta poho

Ka nako e'ngoe moo batho ba phelang 'moho ho ba le ho se utloisisane. Nakong eo likhohlano li sebetsoang ho e ho bonahale batho ba bang ba se ba se na mamello. Tebello ea bona e ba hore khohlano eo e fele hang-hang. Ha se ka mehla tebello eo e bang ka tsela eo re batlang. Tharollo e ka ba teng ka pele kapa ea lieha ho latela botebo ba khohlano. Ka hona ho bohlokoa ho mamella nakong eo re sebetsanang le likhohlano. Ho feta moo, ha re tšoaraneng ka matsoho, re rataneng re tle tsebe ho hlola sera se re arolang se senyang khotso pakeng tsa rona. Taba eo e ka re thusa ho etsa liqeto tse nepahetseng le tse ka thusang mahlakore ao e leng oona karolo ea sesosa sa khohlano.

Ka nako e 'ngoe ha khotso e ile ea senyeha ho ka etsahala hore e nke nako e telele pele e boela setloaeling. Ka hona ho hlokahala mamello, boikokobetso kaha li ka re thusa hore re seke ra nyahama.

Mosele Moleko, LDTC Mokhotlong

Batho ba bang ba geta nako e ngata ba le mosebetsing, ka hona ba lokela ho iketsetsa molemo oa hore ba hahe likamano tse mofuthu pakeng tsa bona le basebetsi 'moho. Ha likhohlano li le teng bohle ba tlole matjato ho bona hore lia rarolleha, joalokaha re tla bona paleng e latelang.

Mahlapane le Seotsi ke basebetsi 'moho ba utloanang, ba bileng ba arolelanang taba tsa tšebetso hantle. Leha ho le joalo, ka letsatsi le leng

Iketsetse sebaka sa tšebetso se mofuthu

ba ile ba qabana, eaba Mahlapane o rohaka Seotsi. Mosebetsi 'moho le bona e leng Mpho, o ile a leka ho kena lipakeng ka ho ba mema hore batl'o lokisa litaba. Ka bomalimabe Mahlapane ha ka a amohela memo, ho ena le ho tla o ile a koata a ba a ikhethela ho se buise Mpho le Seotsi.

Taba ena e ile ea tsoelapele kaha e ile ea 'na ea buuoa ke basebetsi 'moho ba bang, ba e ahlola ka moo ba e bonang ka teng ea ba

ea qetella e ba arohantse likoto tse peli le hoja ba ne ba sa tsebe sesosa sa eona. E ile ea qetella e entse hore le lipuisano li amehe lipakeng tsa basebetsi.

Mohiri le Mookameli ba ile ba memela basebetsi kopanong, moo ba ileng ba rutoa ka tšebeliso 'moho e mofuthu lipakeng tsa bona, ba bile ba hopotsoa melao le melaoana e tsamaisang bahlanka.

Mpeoane Molatelle, LDTC Maseru

Sebetsa litaba ka toka

Ka nako e 'ngoe ha ho rarolloa likhohlano ho ka hlokahala mokena-lipakeng. Mosebetsi oa hae ke ho tsitsisa litaba hore batho bohle ba amehang ba utloisise sesosa sa khohlano hantle, e le hore ba tle ba fetole tsela eo ba talimang khohlano ka eona. Mokena-lipakeng ha a lokela ho bontša tšekamelo ea hae, empa o lokela ho thusa mahlakore ka bobeli hore a fihlele tumellano e hahang likamano tse mofuthu tsa moshoelella. Ha se eena ea etsang liqeto empa ke mahlakore a amehang. Paleng e latelang hlokomela seo morena a ileng a se etsa ha a hlokomela qabang e qhommeng pakeng tsa balisana.

Motseng oa Leralleng, Morena Napo o hlokomela qabang e teng lipakeng tsa balisana ba motse oa hae le ba motse o sehelanang moeli le oona moo sesosa e neng e le makhulo. Qabang ena, e ne e se ebile e kenoe ke sechaba sa metse ena e 'meli, hoo baahi ba motse o mong ba loantšang ba bang, ba bile ba etsa thibella ho ba fetang ka tsela.

Morena ha a utloela ka boemo bona, eaba o etsa qeto ea ho bitsa matona a seng makae hore a fuputse hantle se etsahalang. Kamor'a moo

a kopa tsebe ho morena oa motse oo a haisaneng le oona e le ho kopa tumello ea ho buisana le balisana ba metse ena e 'meli.

Hoba a fumane tumello, Morena Napo o ile a mema mahlakore a mabeli e leng balisana ba metse ena e 'meli e qabaneng. Sepheo se seholo e ne e le ho shebisana sesosa sa qabang le ho batla hore na tharollo ekaba e fe. Ka lebaka la khalefo, mantsoe a ile a ba holimo, empa a ba kopa hore ba theole moea le ho laola maikutlo a bona e le hore litaba li buisanoe ka khotso.

Le hoja khalefo e ne e le holimo, mahlakore a na a mabeli, a ile a thabisoa ke tsela eo Morena a sebelitseng litaba ka eona. O ile a fa mahlakore a mabeli monyetla oa ho beha litaba tsa bona fatše, ho buisana ka tsona le ho sebeletsa hore ho fihleloe tharollo ka khotso.

'Mateboho Lihaba, LDTC Maseru

Ba bohlokoa sechabeng

Polao ea maqhekoana e se e batla e le ntho e tloaelehileng kahar'a naha ena ea Lesotho. Hangata re utloa litlaleho lieea-le-moeeng, lithelefishining le ha re bala maselinyana a litaba. Maqhekoana a betoa, a hlekefetsoa, a bolaoa, ekasitana le ho chesoa ke bacha hoba a belaelloa ka boloi. Ka nako e'ngoe, maqheku a batho a tsekisoa cheletana eo 'Muso o ba fang eona ea boipheliso. Liketso tsena li ama sechaba 'me li etsa hore se lule se sa phuthuloha. E be ke eng e ka tlisang tharollo liketsong tsee tse soto?

Thuto ea khotso e ka tlisa pheko tabeng ena. Lesotho joaloka linaha tse ling le lokela ho phamolela litaba tsena tsa thuto ea khotso holimo, ka hore e kenyelletsoe manane-thutong, bana ba hle ba rupeloe ka tsona ho tloha lilemong tse tlaase.

Sena se tla etsa hore thuto eo e thopothele kahare ho likelello

tsa bona, 'me e be karolo ea bophelo ba bona. Litaba tsena, li ka boela tsa fetisetsoa ho sechaba ka lingoloa, lithupelo le lipitso le tlabollo ka litaba tsa ho rarolla likhohlano ka khotso.

Mamakopoi Griffiths, LDTc

Ha re sebetseng ka kutloano

Phapanyetsano ea maikutlo ke ntho e teng bophelong ba letsatsi le letsatsi moo batho ba phelang teng. Ekaba mesebetsing, malapeng, kahar'a makala a 'muso, litsing tse ikemetseng le metseng moo re phelang

teng. Leha ho le joalo liphapang ha lia lokela ho re qabanya. Taba ke hore ha li le teng batho ba lule fatše ba lokise litaba ka khotso esale ka nako.

Ha likhohlano li le teng tšebetso ha e tsamaee hantle, 'me sena se ama tlhahiso esita le ona moruo oa naha. Ho feta moo, li ka baka tlhokahalo ea botsitso kahar'a naha e joalo. Ke boikarabello ba bohle ho nka khato ea ho sebelisa mekhoha le litsela tse fapaneng tse bileng li amohelehang, tsa ho rarolla liphapang. Tseo ke litsela tse

joaloka ho mema batho ka bo mong kapa mekhatlo ho kena lipakeng. Batho ba ka boela ba tšoareloa lithupelo tseo ba ka fuoang malebela a ho rarolla likhohlano ka khotso.

Bohle ba thusoang ho rarolla liphapang ba lokela ho ba le sepheo se le seng sa hore ho fihleloe tharollo ea likhohlano moo li leng teng.

Neo Motlalane, LDTC Maseru

Phetha boikarabello ba hau

Setho se seng le se seng sa lelapa, ekaba ngoana kapa motsoali se na le boikarabello ba ho phehella khotso ka linako tsohle. Ha se bana feela ba ka lukang khotso ea lelapa, le batho ba baholo ba ka etsa lintho tse ka hlokisang lelapa khotso joalokaha re tla bala paleng e latelang :

Ramasapo ke monna ea tahoang hoo! Letsatsi ha le fete a sa tjepola. Ha ho mohla a rekang lijo kapa hona ho rekela bana liaparo. Ha a fihla hae, e ba o tla loantša mosali oa hae 'Mamotsatsa, joale e be seboko bana ba phasa-phase le motse.

U se u ka inahanela ‘mali hore na boemo e ba bo joang lapeng leo. ‘Mamotsatsa o ile a leka ho bua le monna ka makhetlo empa a tea kalala taba tsa mpefala ho feta.

Ke pelo bohloko mosali le eena a qetella a bona Ramasapo ha le benya, o ne a se a bua ntho eo a e ratang ha Ramasapo a ‘muisa. Maikemisetso a hae ke ho mo khitla ka mantsoe kaha eena a ne a se na matla a ho mo teteka.

Ho ile ha etsahala hore ka letsatsi le leng Ramasapo a loantše ‘Mamotsatsa hampe hoo a ileng a balehela bohali ba hae. O ile a tlalehela bo-matsal’ae litaba tsena, ‘me ba soaba haholo.

Taba e thabisang ke hore ba ile ba tšehetsa ngoetsi ea bona ka ho kena lipakeng, ho thusa lelapa la Ramasapo hore litaba tsa bona li loke. Ba ile ba li sebetsa hantle ba sa ee ka leeme. Litaba tseo li ile tsa fihlela tharollo.

Mahlakore ka bobeli e leng Ramasapo le ‘Mamotsatsa, ba ile ba tloha ba thabile ‘me ho rena khotso lipakeng tsa bona. Ramasapo o bile a qalella ho rekela ba lelapa la hae lijo le liaparo. Bana joale ba natefelo ke bophelo ba lelapa.

‘Mathapelo Pheko, LGGA Maseru

Ha re ba bontšeng lerato

Lerato ke ntho ea bohlokoa eo re lokelang ho e bontša ho motho e mong le e mong empa haholo-holo ho ba malapa a rona. Lerato le ka etsa hore re seke ra etsa ba bang hampe.

Ntate Lerata ke ntate ea nang le boikarabello, ea hlokomelang lelapa la hae ea bileng a ratang mosali oa hae e leng 'Makhapane. Ka letsatsi le leng o ile a mengoa moketeng ke mosebetsi-'moho le eena. Hei! Hoa eba monate moketeng hoo e ileng ea re ha ho le tjena eaba likoloi li mo siile. Ha a talima mohala oa hae oa thekeng a fumana hore o feletsoe ke leshala, kahoo a sitoa le ho letsetsa mofumahali oa hae. A e otlala ka maoto monn'a batho le hoja e ne e se e le bosiu. Ao! athe hae koana li chele! 'Makhapane ha a sa tsitsitse ha a bona sefala-bohoho se hlaha, shoalane e tšoara. O ile a leka ho mo letsetsa empa mohala oa hae o ne o sa fumanehe.

‘Makhapane o ne a lutse le bana ba hae ba orile mollo oa setofo kaha e ne e le mariha, a behile metsi ka ketlele. O ne a halefile hoo a ileng a bua le bana hore ntat’a bona Lerata u tselaka le masiu. Ka nako eo o ne a se a ntse a nahana hore na o tla bua a fe a mabeli a mararo a tla utloisa monna bohloko. Khalefo ea ‘na ea tota ha masiu a ntse a roalellana. A sa futha joalo, Lerata a kokota, ‘Makhapane a ba a tseba lentsoe. A lata metsi setofong ‘Makhapane ea joalo, a bula monyako a more a-qaa! ka oona mahlong. Jo! Lerata a bokolla habohloko hoo mohaisane a ileng a tla ha a utloa seboko.

U se u ka inahanela hore na Lerata o ile a utloa bohloko bo joang ‘mali. U ne u tla etsa’ng boemong boo haeba u ne u le Lerata? Ba ile ba mo potlakisetsa sepetlele moo a ileng a robala matsatsi a mararo a le haufi le lingaka. U ka nahana hore ‘Makhapane u ne a thabile ho ba morero oa hae o ne o phethahetse, empa ha ho joalo oa heso. O ne a soabile hoo a ileng a hopola lintho tse ngata tse ntle tseo monna oa hae a mo etsang tsona. A hopola hore hangata Lerata o fihla hae ka nako. A qala ho ikoahlaea ka hore ha a ka a laola khalefo le ho ipha nako ea ho bua le monna oa hae hore a utloe hore na ho etsahetse joang.

Ha Lerata a khutla sepetlele eaba ba lula fatše ba buisana ka taba ena. Lerata o ne a halefile hoo a neng a ka ‘na a mo tšoara ka matsoho. ‘Makhapane o ile a lla habohloko ha a sheba hore na u sentse litšobotsi

tša molekane oa hae joang. A ikokobetsa, a kopa tšoarello. E ne e le boemo bo bohloko haholo, empa ho thabisang ke hore Lerata o ile a mo tšoarella a utloisisa hore mosali oa hae ke motho a ka fosa, le hore o ile a sitoa ho laola khalefo ke ka lebaka lena a ileng a oela molekong ona.

Oa heso, ho laola maikutlo kapa khalefo ho bohlokoa bophelong, re ka qoba ho etsa lintho tseo re ka ikoahlaelang tsona hamorao. Ka hona iphe nako kamehla ea ho buisana le motho eo u nahanang hore o u foselitse e le hore u utloe mabaka kapa sesosa sa taba pele u etsa qeto.

Sr. Alice Tšolo, GSS Maseru

Bohle rea hlokana

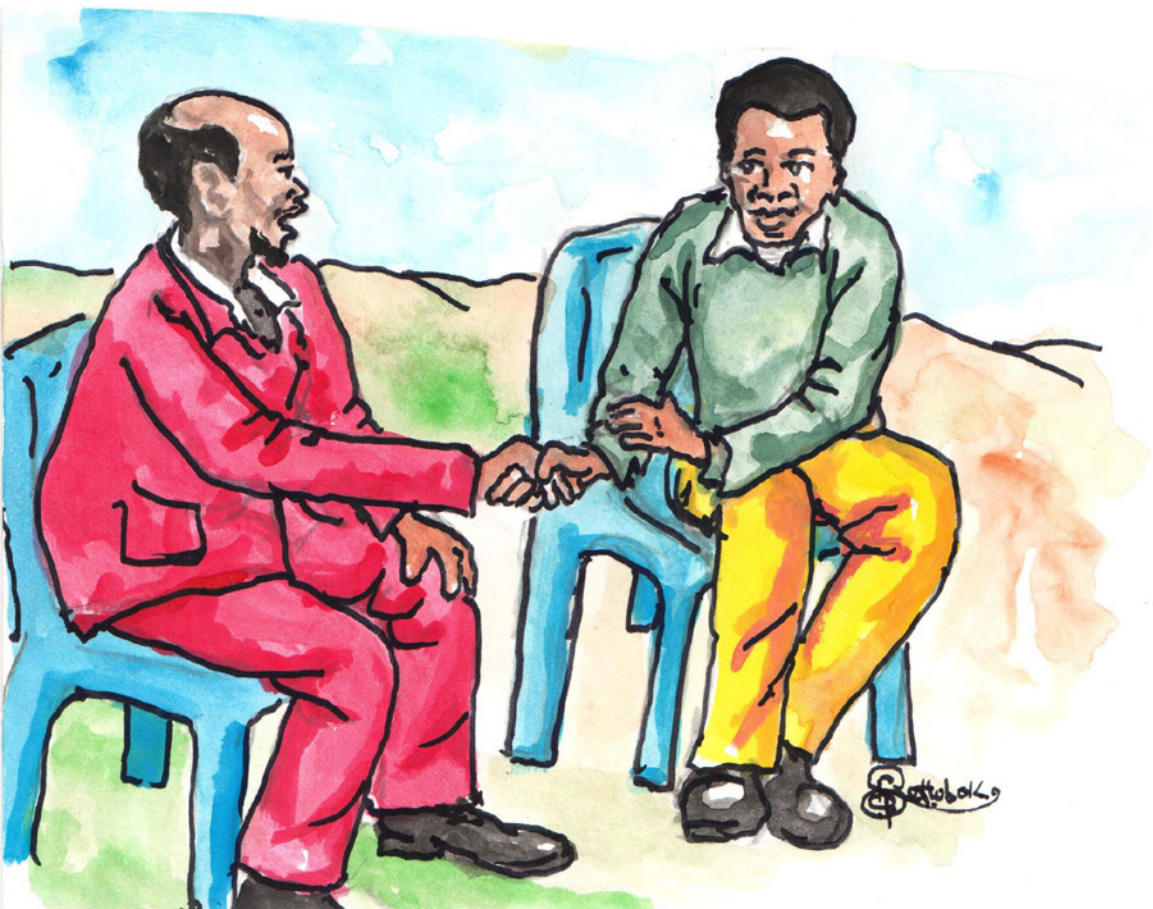
Ebe bophelo bo ne bo tla ba joang haeba kaofela ha rona re na le moea oa poelano? Ha ho pelaelo hore bo ne bo tla ba monate. Mohlomong re ka be re se boemong bona boo re leng ho bona kajeno moo batho ba seng ba fatile mangope lipakeng tsa bona le bao ba phelang le bona. Batho ba bang baa kula, ba tšoeroe ke mafu a kang a pelo, phallo e phahameng ea mali le khatello ea maikutlo le a mang ka lebaka la ho hloka khotso.

Ha re ke re hlahlobe se ileng sa etsahala pakeng tsa Mokeretla le Moqala bao e neng e le metsoalle ea hlooho ea khomo. Ho ile ha eba le khohlano lipakeng tsa bona, eo hamorao e ileng ea etsa hore ba qetelle ba se ba sa buisane. Oa heso, boemo bo ne bo le bobbe hoo ho neng ho se ea ikokobelletsang e mong. Leha ho le joalo ho bonahala taba ena e ne e lula e ba tšoenya boinotšing ba bona. Ka nako eo, ho ne ho se ea batlang ho qala pele ho lokisa litaba.

E ile ea fihla nako ea hore ba ikutloe hore ba hloka ho rarolla bothata bo lipakeng tsa bona. Ba ile ba lula fatše ba lokisa litaba, eaba ba tšoarelana ea eba thabo. Setsoalle sa bona se ile sa tsoelapele hape.

Motsoalle ke motho oa bohlokoa bophelong, eo re ka arolelanang litaba tse monate kapa tse bohloko. Ka hona ekaba hantle ho baballa setsoalle hoba bohle rea hlokana. Hopola hore likhohlano li ka ba teng lipakeng tsa metsoalle, empa seo ha se bolele hore e se e le lira. Taba ea bohlokoa ke hore ba lule fatše ba li rarolle 'me ba lebale tse fetileng.

Vitalis Mokete, LDTC Maseru

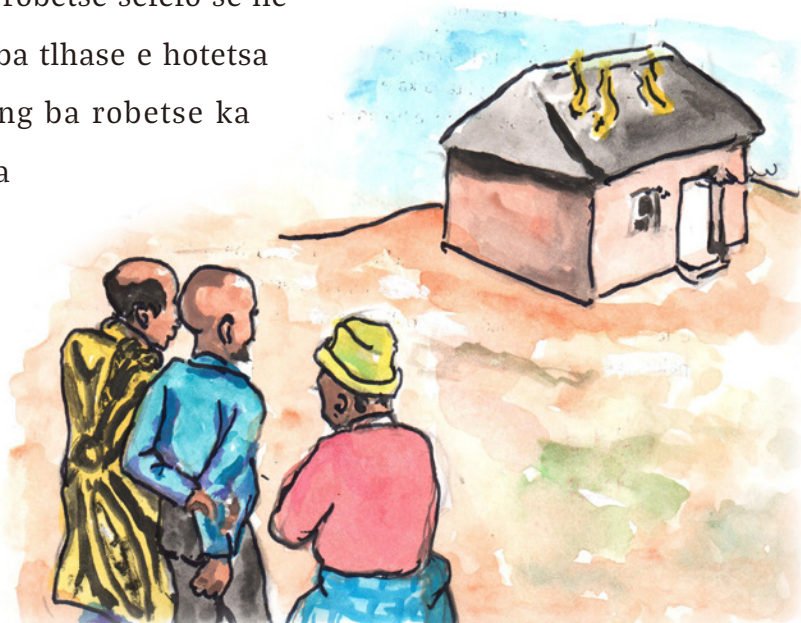

Itlhahanele

Thabiso o ne a hahile ntlo e ntle ea 'heisi'. E ne e ruletsoe ebile e litsoe ka makhethe hantle kantle. Ruri ha ele hlabula motho o ne a ka lakatsa ho phomola ka ho eona.

Ka letsatsi le leng ntlo ena ea ntate Thabiso e ile ea cha lore! e chesoa ke mollo o neng o besitsoe ke bana kantle. Lebaka ebile hore bana ba ile ba lebala ho tima mollo oo ba neng ba o besitse eaba ba tsamaea ba il'o robala. Ha ba se ba robetse sefefe se ile sa fihla sa fefola mollo eaba tlhase e hotetsa marulelo a ntlo eo ba neng ba robetse ka ho eona. Ba ile ba tsoa ba betseha ba tšohile, ba ema ka ntle ba tšerehane ba sa time mollo.

Kamor'a nako moea o mongata oa fihla eaba mollo oa kekela. Batho bohle joale ba qalella ho phasa-phasa ba batla moo ba ka fumanang metsi a tl'otima mollo. Athe joale mollo o ne o se o tsoile taolong eaba ntlo e ea cha marulelo a oela kahare.

Pale ena e tšoantšoa le khohlano. Hangata khohlano e qala e le letheba le lenyenyane. Ha e sa sebetsoe kapele e ea hola e pharalle joaloka mollo o ileng oa chesa ntlo ea ntate Thabiso. Hoja ba lelapa le bahaisane ba ile ba potlaka ho tima mollo ntlo e ka be e sa cha lore!.

Ka hona ba heso, hohle moo re leng teng ha re etseng bonnete ba hore ha khohlano e le teng re potlakeleng ho e rarolloa hang-hang. Ha re se keng 'ra emela e marotholi a liphara'.

Makhetha Tšephe, Ratau Primary School Maseru

Tseba melao le bohlokoa ba thuto

‘Mamoliehi ke morui oa linku o hirile Maratsiela ea sa tsebeng ho bala le ho ngola. Kamehla Maratsiela ha ane a qeta ho koalla, o ne a ea motebong oa thuto a il’o ithuta ho bala le ho ngola. Empa e itse ha lokela ho ea ngola hlahlobo ea makhaola khang, mohiri oa hae a qabana le motsamaisi oa motebo ba tseka hore molisana a ee naheng eseng lihlahlobong.

Motsamaisi o ile a ea ho morena a mo kopa ho kena lipakeng. ‘Mamoliehi o ile a hlalose tsoa hantle ka molao oa thuto le melemo ea eona. Morena o ile a boela a tsoara pitso moo a khothaletsang bahiri bohle hore ba lumelle balisana ba bona ho ea lihlopheng ka nako ea tsona. A boela a khothaletsa le eena mohiri hore a ingolise e le hore ba tle ba mo rute ho bala le ngola hoba le eena a ne a sena tsebo e joalo.

'Matumelo letela, LDTC - Qacha's nek

Li rarolle hang-hang

Likhohlano tsa nako e telele li ka re bakela lehloeo, boiphetetso le lipolaeano. Ha re ke re bone se etsahalang motseng o mong oa morena Lethoba oa Sekoti-Mpate, Mafeteng.

Molisana oa ntate Lehloka o ne a ile a li ntša lephola ‘me a jesa mabele tšimong ea ntate Tšokolo a baka tšenyō e kholo. Lelapa la ntate Lehloka le ile la bitsetsoa sekateng empa la hana. Lelapa le senyelitsoeng le ile la ba bohale bo tukang malakabe, ‘me la tlala boiphetetso. Ache tsa sotha! molisana oa ntate Tšokolo a tsohella masimong esale ka meso ho ea chesa koro ea ntate Lehloka. Taba ena e ile ea baka ntoā e kholo eo ho bileng hoa e shoa molisana oa ntate Tšokolo.

Khelee!! Leloko la ntate Tšokolo la hana ho bona! Eaba le se le hlasela leloko la ntate Lehloka. Khohlano ena ile ea kekela ho ea ho ba maloko ba lulang metseng e ka thoko le ba sebetsang merafong ea Afrika

Boroa. Eaba ua mpona, ka u bona!! Eaba sechaba le sona, se arohana likoto ka lebaka la qabang e nyenyane feela e neng e le lipakeng tsa malapa a mabeli e sa kang ea rarolloa ka nako.

Qabang ea nako e telele e kotsi, e mema litho tse ling tse ncha tse sa tsebeng moo qabang e hlahang. Khabareng qabang ena e ile ea memeloa 'muso ka lefapha la sepolesa hore ba kene lipakeng e le ho boloka khotso le khutso.

'Mathato Lefoka, LDTC Maseru

Bopa khotso

‘Me Lineo le ‘mé ‘Malibakiso ke bahaisane ba phelisanang ka khotso. Ka letsatsi le leng likolobe tsa ‘mé ‘Malibakiso li ile tsa ja meroho ea ‘m’e Lineo kaofela. Hei! A halefa ‘mé Lineo ha nahana hore na o sebelitse ka thata joang hore meroho ea hae e be metle. Khalefo ea hae ea tota hang-hang hoo a ileng a ea ha ‘Malibakiso a tatile, a matha a bile a ntse a rohakana. Ke moo e itseng ha hlahella a kopana le eena. Khele! Pelo tlepe! A mo fofela. ‘Malibakiso le eena a hana ho inehela a e fekha.

Ka lehlohonolo la motea-phala ntate Mohapi o ne a le haufi, ‘me a bona ketsahalo eo e bohloko. Ke moo a ileng a potlakela ho ea namola, le ho fa mahlakore ka bobeli tsebe.

‘Malibakiso o ile a hlokomela hore o entse phoso ka hore ebe ha ka a fasa likolobe tsa hae. Kamor’a moo o ile a hahela likolobe tsa hae lihoko tse tiileng e le ho qoba hore li se ke tsa senyetsa bahaisane. ‘Me

Lineo le eena o ile a ikoahlaela hore e be o ile a sitoa ho laola khalefo eaba o fofela mohaisane oa hae. Bobeli ba ile ba tšoarelana ba tšoarana ka matsoho e le ho bopa khotso.

'Makopo Lechesa, LDTC Maseru

*NGOAN'A KHOTSO
HA A LEBALE TSA
KHOTSO*

'Mateboho Lihaba

Literacy and Numeracy Assistant, LDTC Maseru

Morena ke mohlokomeli oa sechaba, ka hona ha a bona litaba li sa tsamaee hantle o lokela ho nka boikarabello ba ho kena lipakeng esale nako e le ho qoba hore likhohlano li se ame sechaba joalokaha ho ile ha etsahala moqoqong oo re o balileng.

Mampho Motlamelle

Monitor, LDTC Berea

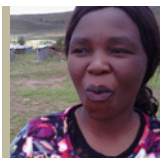
Puisano e bohlokoa haholo ekaba lapeng, mosebetsing kae kapa kae moo batho ba fumanang litšebeletso. Ka hona moo ho leng bobebe ha re qobeng likhohlano ka hore ho be le puisano e hlakileng mafapheng 'ohle.

'Mamakhetho Phomane

Project Officer, LANFE

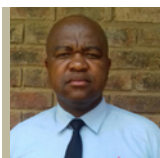
Bana ke limpho tsa bohlokoa tseo re li filoeng ke Jehova, ka hona ha re ba baballeng ka hore re le batsoali re phele ka khotso. Re lokela hore re pheelle ho rarolla likhohlano mahareng a rona ka khotso kamehla. Seo e tlabo mohlala o motle oo ba ka o etsisang ha ba hola.

Liemiso Bolofo

Monitor, LDTC Thaba-Tseka

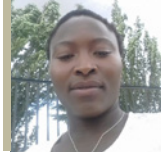
Ho phelisana ka khotso le batho ba bang ke taba ea bohlokoa, kahoo ha re amohelaneng hore re fapane 'me re hlomphaneng ho sa tsotellehe merabe kapa lilemo tsa rona.

Justice Tema

Literacy and Numeracy Officer, LDTC Maseru

Mekhoa e mebe e re utloisang bohloko e lokela ho ntšoa ka metso. Re lokela ho nahana ka botebo le bohlaletse tsa khotso tse ka sebelisoang ho felisa mekhoha ena. Ha likhohlano li ile tsa e ba teng 'me litaba tsa lokisoa, ha re boelaneng bophelo bo tsoelepele.

Mosele Moleko
Clerical Assistant, LDTC Mokhotlong

Thuto ea khotso e molemo haholo, e etsa hore batho ba fetole tsela eo ba nahanang ka eona, e hlahllela batho ka malebela a hore na ba ka phelisana le batho ba bang ka khotso joang.

Mpeoane Molatelle
Course Writer, LDTC Maseru

Khohlano ha e sa rarolloe e baka bothata maemong 'ohle. Ka hona bahiri le baokameli ba lokela ho nka bohato ba ho rarolla likhohlano lipakeng tsa basebetsi. Haeba mosebetsing ho ka ba le nako eo basebetsi 'moho ba sa buisaneng, ho hlakile hore tlhahiso le eona e tla ameha hampe.

'Mamakopoi Griffiths
Literacy and Numeracy Coordinator, LDTC Maseru

Motho e mong le e mong o na le tokelo ea ho phela ho sa tsotellehe lilemo tsa hae. Ha ho motho ea ka ratang ho etsoa hampe ka hona ha “re etseng batho seo re batlang hore ba re etse sona”. Ha re emeng ka maoto ho fothola ka metso liketso tse sehloho tse etsoang ho maqhekoana. Hopola hore maqhekoana a bohlokoa ebile re ea a hloka kaha re ka khola tse molemo ho ona.

'Mamateka Lehohla
Instructional Materials Development Assistant

Thuto ea khotso e molemo haholo, 'me ekaba hantle ha bohle re ka e fumantšoa kaha e ka re thusa ho phelisana le batho ba bang ka khotso. Ka hona re ipiletsa ho bohle ekaba batho ka bo mong kapa mekhatlo ho hasa molaetsa ona oa khotso ho batho bohle.

Neo Motlalané
Composer Operator, LDTC, Maseru

Bohle ha re lekeng ho phelisana ka khotso. Moruo oa naha ea habo rona o itšetlehile ka rona. Ha ho se na khotso tšebetso e ea ameha e be joale moruo le ona oa ameha.

Tšepo Hlasoa
Correctional Officer, LCS Maseru

Ka nako e 'ngoe hoa hlokahala hore re ke re itekole re be nahanisise ka botebo hore na re ntse re etsa lintho hantle. Moo e bang re hloka ho lokisa re potlake pele ho ka senyeha.

'Mathapelo Pheko
Teacher LGGA

Ho ka etsahala hore khohlano e se ke ea rarolleha hang-hang ho sa tsotellehe boitekoe boo u bo etsang ho e rarolla. Leha ho le joalo se ke oa tela, empa e ba le mamello. Mohlomong u ka mema lelapa e le mokena-lipakeng kaha le lona le thusa ho rarolla likhohlano. Batsoali, ke hantle hore kamehla ha bana ba lona ba le mema hore le kene li pakeng, le sebetse litaba le sa ee ka tšobotsi, seo se ka thusa hore ho rene khotso kahar'a malapa, toka e ajoe.

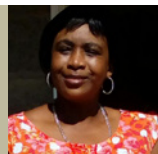
Sr. Alice Tšolo
Teacher, Good Shepherd Sisters

Ka nako tsohle re lokela ho laola khalefo hobane re ka iphumana re entse lintho tseo re ka ikoahlaeang hamorao. Hoja 'Makhapane o ile a ipha nako ea ho buisana le molekane oa hae a utloe hore na ho etsahetse joang a ka be a sa oela ketsong e na e sehloho. Ho mamela ke ntho ea bohlokoa bophelong ba lenyalo esita le hohle moo batho ba sebetsang 'moho.

Vitalis mokete
Rural education officer, LDTC, Maseru

Lipuisano li bohlokoa ha ho boptjoa khotso. Ha litaba li se li lokile re lokela ho hahamalla pele re lebale tse fetileng joale re boelaneng.

'Mapheello Mahlatsi
Teacher, Phethahatso English Medium Community School Maseru

Ho bohlokoa ho tseba hantle hore na tharollo ke eng le ho re na e ka rarolloa joang. Joale u tla tseba hantle hore na u hloka ho sebelisa sebetsa se fe se tla u thusa ho e rarolla. Ka tsela eo u tla atleha.

Makhetha Tšephe
Teacher, Ratau Primary School

Ha rea lokela ho ema nako e telele re sa rarolle likhohlano. “Letšoele le beta poho” ka hona bohle ha re sebetseng ka thata ho rarolla likhohlano esale ka nako. Ha re batle ho haha serobe phiri e se e jele kapa ho ‘llela metsotso’.

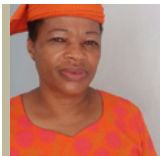
Matumelo Letela
Monitor, Qachas’nek

Bohle re lokela ho tseba le ho hlompheoa litokelo tsa rona e le hore re se ke ra qhekelloa kapa ho qhekella ba bang. Bahiri tšehetsang balisana ka ho ba fa nako ea ho ea lihlopheng kamehla kaha le bona ba na le tokelo ea ho ithuta ho bala le ho ngola.

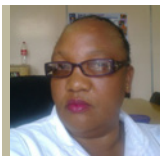
Mathato lefoka
Rural Education Editor, LDTC, Maseru

Likhohlano ha li sa rarolloe li ka tšoana le hlaha ea mollo. Ho thata ho tima hlaha. Ka hona letsatsi le se likele u ntse u halefile, ho ena le hoo, lokisa litaba hang-hang le motho ea o halefisiseng.

Makopo Lechesa
Non-formal Education Trainer, LDTC Maseru

Oa heso, na u ile oa hlokomela litla-morao tsa ho se laole maikutlo paleng ea ‘mé ‘Malibakiso le ‘m’e Lineo. Batho ba bang ba hloka litho tse ling tsa ‘mele ea bona ka lebaka la ho se laole khalefo. Bohle re rata litho tsa ‘mele ea rona ka hona ha re ipaballeng re sebetseng litaba ka khotso.

Seboku Tšehloane
Subject Specialist, NCDC Maseru

Bohle ha re etseng hore bophelo bo re natefele, re phelisaneng ka khotso. Ha re ikokobetseng, re lumele ho thusoa kaha khalefo le eona e ka re susumetsa hore re etse liqeto tse sa nepahalang.

Litšoantšo tse na ke tsa moifo oa APCEIU le barupeluo a thupelong ea Thuto ea Khotso e neng e tšoaretsoe Maseru ka la 12-14 Phupu 2017.

*NGOAN'A
KHOTSO HA A
LEBALE TSA
KHOTSO*

Buka ena e reretsoe hore e baloe ke batho bohle ekaba ba baholo kapa ba banyenyane. Ha re baleng meqoqo ena ka hloko le kutloisiso 'me re sebetse ka thata hore re etse tsa bohlokoa tseo re ithutileng tsona.

Khothaletso ke hore batsoali ba rute bana ba bona ho tloha boseeng hore khotso e bohlokoa bophelong. Hangata bana ba rata ho etsa seo batsoali ba se etsang. Ha re phela ka khotso ha ho pelaelo hore ba tla re etsisa.

Methati e ileng ea lateloa ha ho ngoloa meqoqo e ka bukeng ena ke e latelang: Bangoli ba ile ba ngola meqoqo ena letsatsing la ho qetela la thupelo, ba ipapisitse le seo ba neng ba ithutile sona thupelong. Ba ile ba boela ba kopana ho ntlafatsa meqoqo ena esita le ho nahana ka litšoantšo tse ka kenyelletsoang meqoqong e le hore 'mali a tle a utloisise seo a se balang. Setaki le sona se ile sa mengoa bakeng sa ho toroea litšoantšo tse lumellanang le meqoqo e ka bukeng ena.

Meqoqo ena e re bontša mathata ao re kopanang le ona bophelong ba letsatsi le letsatsi, a bileng a re bakelang likhahlano. E boetse e re ruta mekhoa e nepahetseng ea ho rarolla likhohlano tseo ka khotso.

Ka hona ha re ipheng nako ea ho bala buka ena le bana ba rona e le hore re ka fana ka tlhaloso moo e bang ha ba utloisise. Ho feta moo, ekaba hantle hore re arolelane le batho bohle ekaba bahaisane kapa baamani le rona litaba tsena.

Ho ithuta ho phela 'moho